

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

DRUGI ODJEL

PREDMET Ž.B. protiv HRVATSKE

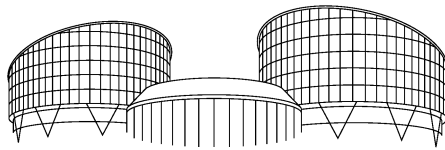
(Zahtjev br. 47666/13)

PRESUDA

STRASBOURG

11. srpnja 2017. godine

Ova će presuda postati konačna pod okolnostima utvrđenima u članku 44. stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

U predmetu *Ž.B. protiv Hrvatske*,

Europski sud za ljudska prava (Drugi odjel), zasjedajući u Vijeću u sastavu:

Robert Spano, *Predsjednik*,
Julia Laffranque,
Ledi Bianku,
Nebojša Vučinić,
Paul Lemmens,
Valeriu Grițco,
Stéphanie Mourou-Vikström, *suci*,

i Stanley Naismith, *Tajnik odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 20. lipnja 2017. godine,
donosi sljedeću presudu koja je usvojena navedenog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je temeljem zahtjeva (br. 47666/13) protiv Republike Hrvatske što ga je 16. srpnja 2013. godine hrvatska državljanka gđa Ž.B. („podnositeljica zahtjeva”) podnijela Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija”). Predsjednik Odjela odlučio je da ime podnositeljice zahtjeva neće biti obznanjeno (pravilo 47. stavak 4. Poslovnika Suda).

2. Podnositeljicu zahtjeva, kojoj je odobrena pravna pomoć, zastupala je gđa I. Bojić, odvjetnica iz Zagreba. Hrvatsku Vladu („Vlada”) zastupala je njezina zastupnica gđa Š. Stažnik.

3. Ksenija Turković, sutkinja izabrana u ime Hrvatske, povukla se iz vijeća u ovom predmetu (pravilo 28. Poslovnika Suda). Predsjednik vijeća odlučio je imenovati Nebojšu Vučinića, suca izabranog u ime Crne Gore, za *ad hoc* suca (pravilo 29. stavak 2. točka a. Poslovnika Suda).

4. Podnositeljica zahtjeva tvrdila je da domaće vlasti nisu učinkovito izvršile svoje pozitivne obveze u vezi s obiteljskim nasiljem koje je počinjeno protiv nje, kako se to zahtijeva na temelju članaka 3. i 8. Konvencije. Dana 8. rujna 2014. godine o zahtjevu je obaviještena Vlada.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

5. Podnositeljica zahtjeva rođena je 1981. godine.

6. Podnositeljica zahtjeva je 3. svibnja 2007. godine podnijela kaznenu prijavu policiji navodeći da je u protekle dvije godine bila žrtva višestrukog obiteljskog nasilja od strane svojeg supruga, B.B.

7. Prethodna policijska istraga pokazala je kako postoji sumnja da je podnositeljica zahtjeva bila žrtva psihičkog i fizičkog nasilja od strane B.B. tijekom predmetnog razdoblja. Na temelju tih nalaza, policija je prosljedila kaznenu prijavu podnositeljice zahtjeva nadležnom Državnom odvjetništvu. Policija je također prosljedila medicinsku dokumentaciju podnositeljice zahtjeva koja je pokazivala da je u travnju 2007. godine zadobila modricu na leđima nakon što ju je B.B. gurnuo sa stolice.

8. Dana 3. srpnja 2007. godine Općinsko državno odvjetništvo u P. zatražilo je od istražnog suca Županijskog suda u S. da pokrene istragu o tom pitanju.

9. U tijeku istrage istražni sudac saslušao je podnositeljicu zahtjeva i B.B. Potonji je porekao navode o nasilju u obitelji. Sudac je također saslušao još jednog svjedoka, V.K., koji je potvrdio da se podnositeljica zahtjeva često žalila na emocionalno i fizičko uznemiravanje od strane njezina supruga i da je zbog navodnog uznemiravanja dva puta zadobila ozljede.

10. Na temelju rezultata istrage, 29. siječnja 2008. godine državno odvjetništvo podiglo je optužnicu protiv B.B. pred Općinskim sudom u P. povodom optužbi za obiteljsko nasilje kažnjivo temeljem članka 215.a Kaznenog zakona (vidjeti odlomak 20. u nastavku). Mjerodavni dio optužnice glasi:

„U razdoblju od 1. siječnja 2004. godine do 26. travnja 2007. godine u P., ... [B.B.] napao je suprugu Ž.B. nekoliko puta, rekavši joj da se „vrati natrag ološi na smeću iz kojeg je došla” i da je bezvrijedna. Podigao je ruku [prijeteći] da će je udariti, tukao je po licu i tijelu i naredio joj da ode u kut sobe. U prosincu 2004. godine primio je za glavu i lupio je o zid kupaonice, a 27. travnja 2007. godine gurnuo ju je sa stolice, zbog čega je pala na tlo. Na taj je način doveo Ž.B. u položaj bespomoćnosti i poniženja ...”

11. Tijekom postupka, prvostupanjski sud saslušao je podnositeljicu zahtjeva, B.B. i nekoliko svjedoka. Dana 21. travnja 2009. godine proglasio je B.B. krivim za djela za koja je optužen te ga osudio na kaznu zatvora u trajanju od sedam mjeseci uz rok kušnje od dvije godine.

12. Dana 2. ožujka 2010. godine, nakon što je B.B. uložio žalbu, Županijski sud u S. ukinuo je prvostupanjsku presudu te vratio predmet na ponovni postupak Općinskom sudu zbog toga što nisu bile utvrđene sve relevantne činjenice.

13. U ponovljenom postupku Općinski sud ponovno je saslušao podnositeljicu zahtjeva, B.B. i nekoliko svjedoka. Također je ispitao daljnje dokumente drugih relevantnih državnih tijela u vezi sa sukobima u obitelji podnositeljice zahtjeva.

14. Dana 2. prosinca 2010. godine Općinski sud proglasio je B.B. krivim za djela za koja je optužen te ga osudio na kaznu zatvora u trajanju od sedam mjeseci uz rok kušnje od dvije godine.

15. B.B. je osporio tu presudu pred Županijskim sudom u S. Dana 14. listopada 2011. godine Županijski sud u S. ukinuo je presudu te je vratio predmet na daljnje razmatranje zbog toga što je trebalo utvrditi još neke relevantne činjenice.

16. U ponovljenom postupku Općinski sud je 16. siječnja 2013. godine obustavio postupak zbog toga što je Kaznenim zakonom iz 2011. godine (vidjeti odlomke 21.-22. u nastavku) ukinuto kazneno djelo nasilja u obitelji iz članka 215.a Kaznenog zakona iz 1997. godine, te je daljnji postupak protiv B.B. stoga bio zabranjen.

17. Državno odvjetništvo nije osporilo tu odluku, ali je podnositeljica zahtjeva uložila žalbu Županijskom sudu u S.

18. Dana 28. veljače 2013. godine Županijski sud u S. odbacio je žalbu podnositeljice zahtjeva kao nedopuštenu zbog toga što nije imala aktivnu procesnu legitimaciju za osporavanje odluke o obustavi kaznenog postupka.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO

A. Mjerodavno domaće pravo

1. Ustav Republike Hrvatske

19. Mjerodavne odredbe Ustava Republike Hrvatske („Narodne novine” br. 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010 i 5/2014) glase kako slijedi:

Članak 23.

„Nitko ne smije biti podvrgnut bilo kakvu obliku zlostavljanja ...”

Članak 35.

„Svakom se jamči štovanje i pravna zaštita njegova osobnog ... života ...”

2. Kazneni zakon iz 1997. godine

20. Mjerodavna odredba Kaznenog zakona iz 1997. godine („Narodne novine” br. 110/1997, s naknadnim izmjenama i dopunama) propisivala je:

Nasilje u obitelji

Članak 215.a

„Član obitelji koji nasiljem, zlostavljanjem ili osobito drskim ponašanjem dovede drugog člana obitelji u ponižavajući položaj, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.”

3. Kazneni zakon iz 2011. godine

21. Kazneni zakon iz 2011. godine („Narodne novine” br. 125/2011 i 144/2012), koji je zamijenio Kazneni zakon iz 1997. godine, stupio je na snagu 1. siječnja 2013. godine.

22. Kaznenim zakonom iz 2011. godine ukinuto je zasebno kazneno djelo nasilja u obitelji (vidjeti odlomak 20. gore) i propisano je da slučajevi nasilja u obitelji predstavljaju teži oblik brojnih drugih kaznenih djela, podvrgavajući ih javnom progonu. Odredbe relevantne za ovaj predmet glase kako slijedi:

Tjelesna ozljeda

Članak 117.

„(1) Tko drugoga tjelesno ozlijedi ili mu naruši zdravlje, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Tko počini djelo iz stavka 1. prema članu obitelji ... kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(3) Kazneno djelo iz stavka 1. progoni se po privatnoj tužbi.”

Prijetnja

Članak 139.

„(2) Tko drugome ozbiljno prijeti da će njega ili njemu blisku osobu usmrtiti, teško tjelesno ozlijediti, oteti, ili mu oduzeti slobodu, ili nanijeti zlo podmetanjem požara, eksplozijom, ionizirajućim zračenjem, oružjem, opasnim oruđem ili drugim opasnim sredstvom, ili uništiti društveni položaj ili materijalni opstanak, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

...

(4) ... [K]azneno djelo iz stavka 2. ovoga članka progoni se po prijedlogu [žrtve], osim kaznenog djela ... počinjenog ... protiv ... bliske osobe [koje se progoni po službenoj dužnosti].”

23. Prema navedenom konačnom nacrtu Kaznenog zakona iz 2011. godine razlog za ukidanje nasilja u obitelji kao zasebnog kaznenog djela, kako je prethodno predviđeno člankom 215.a Kaznenog zakona iz 1997. godine, bila je neodređenost kaznenog djela i činjenica da se preklapalo s odredbama o zaštiti od nasilja u obitelji u prekršajnom pravu.

4. Izmjene i dopune Kaznenog zakona iz 2011. godine

24. Naknadne izmjene i dopune Kaznenog zakona iz 2011. godine uvedene su 2015. godine („Narodne novine” br. 56/2015 i 61/2015). Njima je ponovno uvedeno obiteljsko nasilje kao zasebno kazneno djelo. Prema navedenom konačnom nacrtu izmjena i dopuna, razlog za to bio je da rješenja predviđena Kaznenim zakonom iz 2011. godine nisu bila u stanju rješavati sve slučajeve nasilja u obitelji koji se pojavljuju u praksi, što je smanjilo zaštitu koja je ranije pružana žrtvama nasilja u obitelji temeljem Kaznenog zakona.

25. Mjerodavna odredba izmijenjenog i dopunjenog Kaznenog zakona iz 2011. godine glasi:

Nasilje u obitelji

179.a

„Tko teško krši propise o zaštiti od nasilja u obitelji i time kod člana obitelji ili bliske osobe izazove strah za njezinu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba ili je dovede u ponižavajući položaj, a time nije počinjeno teže kazneno djelo, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.”

26. Članak 3. Kaznenog zakona (vremensko važenje kaznenog zakonodavstva), kako je izmijenjen i dopunjen 2011. godine i zadržan u naknadnim izmjenama i dopunama, propisuje:

„(2) Ako se zakon nakon počinjenja kaznenog djela, a prije donošenja pravomoćne presude, izmijeni jednom ili više puta, primijenit će se zakon koji je najblaži za počinitelja.

(3) Ako se u slučajevima iz stavka 2. ovoga članka izmijeni naziv ili opis kaznenog djela, sud će ispitati postoji li pravni kontinuitet tako da činjenično stanje podvede pod biće odgovarajućeg kaznenog djela iz novog zakona pa ako utvrdi da postoji, primijenit će zakon koji je blaži za počinitelja. Nema kaznenog djela ako pravni kontinuitet ne postoji.”

5. Zakon o kaznenom postupku

27. Mjerodavne odredbe Zakona o kaznenom postupku („Narodne novine” br. 110/1997, 27/1998, 58/1999, 112/1999, 58/2002 i 62/2003) propisivale su:

Članak 2.

„(1) Kazneni se postupak može pokrenuti i provesti samo na zahtjev ovlaštenog tužitelja. ...

(2) Za djela za koja se progoni po službenoj dužnosti ovlaštenu tužitelj jest državni odvjetnik, a za djela za koja se progoni po privatnoj tužbi ovlaštenu tužitelj jest privatni tužitelj.

(3) Ako Zakon drukčije ne propisuje, državni odvjetnik je dužan poduzeti kazneni progon ako postoji osnovana sumnja da je određena osoba počinila kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti i nema zakonskih smetnji za progon te osobe.

(4) Ako državni odvjetnik ustanovi da nema osnova za pokretanje ili provođenje kaznenog postupka, na njegovo mjesto može stupiti oštećenik kao tužitelj uz uvjete određene ovim Zakonom.”

Članak 11.

„Nitko ne može biti ponovno suđen za djelo za koje je već bio suđen i za koje je donesena pravomoćna sudska odluka.”

28. Članci od 47. do 61. uređivali su prava i dužnosti privatnih tužitelja i oštećenika kao tužitelja. Privatni tužitelj bio je oštećenik koji je podnio privatnu tužbu zbog kaznenih djela za koja je Kaznenim zakonom izričito dopušten takav oblik progona (odnosno lakša kaznena djela). Oštećenik kao tužitelj mogao je preuzeti na sebe kazneni progon za kaznena djela koja se progone po službenoj dužnosti, kada su nadležna tijela kaznenog progona odlučila, iz određenih razloga, da neće poduzeti progon (članak 55.). U svojstvu oštećenika kao tužitelja, žrtva je imala ista postupovna prava koja bi imalo državno odvjetništvo kao javno tijelo kaznenog progona, osim onih dodijeljenih državnom odvjetništvu kao državnom tijelu. Na temelju članka 58., državno odvjetništvo imalo je pravo, po diskrecijskoj osnovi, preuzeti progon i zastupanje optužbe od oštećenika kao tužitelja do završetka glavne rasprave.

29. Na temelju članka 341., nadležni tužitelj imao je pravo izmijeniti optužnicu ili podnijeti novu tijekom suđenja, a obrani je bilo zajamčeno pravo da ima dovoljno vremena da se pripremi za takvu izmijenjenu ili novu optužnicu. Članak 350. propisivao je da nadležni sud nije vezan za prijedloge tužitelja o pravnoj ocjeni djela.

30. Dana 18. prosinca 2008. godine donesen je novi Zakon o kaznenom postupku („Narodne novine” br. 152/2008, s naknadnim izmjenama i dopunama). Novi Zakon o kaznenom postupku u potpunosti je stupio na snagu 1. rujna 2011. godine, ali se nije odnosio na kazneni postupak pokrenut temeljem Zakona o kaznenom postupku iz 1997. godine (vidjeti odlomke 27.-29. gore), na koji se taj Zakon i dalje primjenjivao. U dijelu mjerodavnom za ovaj predmet, novi Zakon o kaznenom postupku nije uveo značajne promjene u sustav privatnih i javnih kaznenih progona.

6. Zakon o obveznim odnosima

31. Mjerodavni dio Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine” br. 35/2005, s naknadnim izmjenama i dopunama) glasi kako slijedi:

Prava osobnosti**Članak 19.**

„(1) Svaka fizička i pravna osoba ima pravo na zaštitu svojih prava osobnosti pod pretpostavkama utvrđenim zakonom.

(2) Pod pravima osobnosti u smislu ovoga Zakona razumijevaju se prava na život, tjelesno i duševno zdravlje, ugled, čast, dostojanstvo, ime, privatnost osobnog i obiteljskog života, slobodu i dr.”

Članak 1046.

„Šteta je ... povreda prava osobnosti (neimovinska šteta).”

Zahtjev da se ukloni opasnost štete**Članak 1047.**

„(1) Svatko može zahtijevati od drugoga da ukloni izvor opasnosti od kojega prijeti znatnija šteta njemu ili drugome, kao i da se suzdrži od djelatnosti od koje proizlazi uznemirivanje ili opasnost štete, ako se uznemirivanje ili šteta ne mogu spriječiti odgovarajućim mjerama.

(2) Sud će na zahtjev zainteresirane osobe narediti da se poduzmu odgovarajuće mjere za sprječavanje nastanka štete ili uznemirivanja ili da se ukloni izvor opasnosti, na trošak posjednika izvora opasnosti, ako ovaj sam to ne učini.”

Zahtjev da se prestane s povredom prava osobnosti**Članak 1048.**

„Svatko ima pravo zahtijevati od suda ili drugog nadležnog tijela da naredi prestanak radnje kojom se povređuje pravo njegove osobnosti i uklanjanje njome izazvanih posljedica.”

B. Ostalo mjerodavno domaće pravo i materijali koji se odnose na nasilje u obitelji*1. Mjerodavno prekršajno pravo*

32. U hrvatskom pravu „prekršaji” su „djela kojima se povređuje javni poredak, društvena disciplina ili druge društvene vrijednosti zajamčene Ustavom Republike Hrvatske, međunarodnim [i domaćim] pravom, čija zaštita nije moguća osim putem prekršajnog prava i koja nisu zaštićena kaznenopravnom prisilom (članak 1. Prekršajnog zakona, „Narodne novine” br. 107/2007, 39/2013, 157/2013 i 110/2015).

33. Mjere zaštite od nasilja u obitelji iz prekršajnog zakona predviđene su Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji, „Narodne novine” br. 137/2009, s naknadnim izmjenama i dopunama. Nasilje u obitelji definirano je kao svaki oblik tjelesnog, psihičkog, spolnog ili ekonomskog nasilja (članak 4.). Zakon propisuje da se postupci koji se odnose na nasilje u obitelji moraju provoditi žurno (članak 5.). Propisuje niz zaštitnih mjera za žrtve i mogućnost izricanja novčanih kazni i kazne zatvora do devedeset dana za djela obiteljskog nasilja (članci 10.-23.).

2. Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji

34. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti je 2008. godine izdalo Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, koji navodi upute državnim tijelima u vezi s njihovim zadaćama u slučaju nasilja u obitelji i pruža okvir za njihovu međusobnu suradnju.

III. MJERODAVNI MEĐUNARODNI MATERIJALI

35. Mjerodavni međunarodni i poredbeni dokumenti o nasilju u obitelji detaljno su navedeni u predmetu *Opuz protiv Turske* (br. 33401/02, odlomci 72.-90., ESLJP 2009).

36. Odbor ministara Vijeća Europe donio je 7. travnja 2011. godine Konvenciju o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija), CETS br. 210, čiji mjerodavni dio propisuje kako slijedi:

„Poglavlje V. – Materijalno pravo

...

Članak 33. – Psihičko nasilje

Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale inkriminiranje namjernog teškog oštećivanja psihičkog integriteta neke osobe putem prisile ili prijetnji.

...

Članak 35. – Tjelesno nasilje

Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale inkriminiranje namjernog počinjenja djela tjelesnog nasilja nad drugom osobom.

...

Članak 45. – Sankcije i druge mjere

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da su kaznena djela propisana u skladu s ovom Konvencijom kažnjiva učinkovitim, razmjernim i odvraćajućim sankcijama, uzimajući u obzir njihovu težinu. Te sankcije obuhvaćaju, kad je to primjereno, kazne koje uključuju oduzimanje slobode koje može dovesti do izručenja.

...

Članak 46. – Otegotne okolnosti

Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da se sljedeće okolnosti, ako već ne čine sastavni dio kaznenog djela, mogu, u skladu s mjerodavnim odredbama unutarnjeg prava, uzeti u obzir kao otegotne okolnosti pri određivanju kazne u vezi s kaznenim djelima utvrđenim u skladu s ovom Konvencijom:

a. kazneno djelo je počinjeno nad bivšim ili sadašnjim bračnim drugom ili partnerom, sukladno tome kako ih priznaje unutarnje pravo, od strane člana obitelji, osobe koja živi sa žrtvom ili osobe koja je zloupotrijebila svoj autoritet;

- b. kazneno djelo ili srodna kaznena djela u povratu;
- c. kazneno djelo je počinjeno nad osobom koja je ranjiva uslijed posebnih okolnosti;
- d. kazneno djelo je počinjeno nad djetetom ili u njegovoj nazočnosti;
- e. kazneno djelo su počinile dvije ili više osoba zajedničkim djelovanjem
- f. kaznenom djelu je prethodilo ili je praćeno nasiljem jačeg intenziteta;
- g. kazneno djelo je počinjeno uz uporabu ili uz prijetnju oružjem;
- h. kazneno djelo je imalo za posljedicu tešku tjelesnu ili psihičku traumu za žrtvu;
- i. ako je počinitelj ranije osuđivan za kaznena djela slične naravi.

...

Poglavlje VI. – Istraga, kazneni progon, postupovno pravo i zaštitne mjere

Članak 49. – Opće obveze

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da se istrage i sudski postupci u vezi sa svim oblicima nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije provode bez nepotrebnih odgađanja uzimajući u obzir prava žrtve tijekom svih stadija kaznenog postupka. ...”

37. Pojašnjavajuće izvješće uz Istanbulsku konvenciju navodi da obveze sadržane u člancima 33. i 39. zahtijevaju od stranaka Konvencije da osiguraju da se određeno namjerno ponašanje kazni. Međutim, Konvencija ne obvezuje države da uvedu specifične odredbe koje kažnjavaju ponašanje opisano u toj Konvenciji (odlomak 155.). Nadalje, članak 46. zahtijeva od država stranaka da osiguraju da se okolnosti navedene u toj odredbi uzmu u obzir kao otegotne okolnosti u određivanju kazne za kaznena djela utvrđena u Konvenciji. Međutim, to je relevantno samo ako navedene otegotne okolnosti već ne čine sastavni dio elemenata kaznenog djela u domaćem pravu (odlomak 234.).

38. U svojoj Analitičkoj studiji rezultata četvrtog kruga praćenja provedbe preporuke Rec(2002)5 o zaštiti žena od nasilja u državama člancima Vijeća Europe (2013.) (dostupno na www.coe.int/conventionviolence), kao usporednu analizu zbivanja od uspostave okvira za praćenja o tom pitanju 2005. godine, Vijeće Europe navelo je da kažnjavanje, kako se traži u Istanbulskoj konvenciji, nije nužno značilo da se predmetni čin treba nazvati posebnim kaznenim djelom u Kaznenom zakonu. S tim u vezi, pozvalo se na studiju Europske unije iz 2010. godine, koja pokazuje da je samo deset od tadašnjih država članica Europske unije definiralo nasilje u obitelji kao posebno kazneno djelo. Od tih država, samo njih četiri su definirale kazneno djelo s obzirom na intimni odnos s partnerom, dok su druge upućivale na bilo koju osobu s kojom je postojao obiteljski ili kućanski odnos. Također je objasnilo da se mogu zahtijevati različite mjere za učinkovito kažnjavanje pojedinih slučajeva nasilja u obitelji (stranice 14.-17.).

39. Studija iz 2014. godine Agencije Europske unije za temeljna prava pod nazivom „Nasilje nad ženama: istraživanje na razini cijele Europske unije” (dostupno na www.fra.europa.eu) pokazuje da postoji trend povećanja kažnjavanja različitih oblika nasilja nad ženama i priznavanja nasilja nad ženama kao povrede ljudskih prava. Studija također uočava da države članice Europske unije imaju različite pristupe kažnjavanju nasilja u obitelji u svojim pravnim sustavima (stranice 10.-12.).

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANAKA 3. I 8. KONVENCIJE

40. Podnositeljica zahtjeva prigovorila je propustu domaćih tijela da učinkovito izvrše svoje pozitivne obveze u odnosu na čine nasilja u obitelji koji su počinjeni protiv nje. Pozvala se na članke 3. i 8. Konvencije koji u mjerodavnom dijelu propisuju:

Članak 3.

„Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.”

Članak 8.

„1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog ... života.”

A. Dopuštenost

1. Tvrđnje stranaka

41. Vlada je tvrdila da nakon donošenja Kaznenog zakona iz 2011. godine podnositeljica zahtjeva nije nastavila privatni progon B.B. za konkretne čine nasilja i uznemiravanja počinjenje prema njoj, kako je predviđeno Kaznenim zakonom iz 2011. godine. Prema mišljenju Vlade, to bi joj pružilo učinkovitu zaštitu od nasilja u obitelji kojem ju je navodno podvrgnuo B.B. Vlada je stoga smatrala da podnositeljica zahtjeva nije iscrpila domaća pravna sredstva.

42. Podnositeljica zahtjeva tvrdila je da zbog manjkavog domaćeg pravnog okvira koji se odnosi na kazneno djelo nasilja u obitelji temeljem Kaznenog zakona iz 2011. godine nije imala na raspolaganju djelotvorno pravno sredstvo. S tim u vezi, istaknula je da bila zadaća državnih tijela da učinkovito kazneno gone čine nasilja u obitelji koji su počinjeni protiv nje. Prema njezinu mišljenju, bilo je neprihvatljivo, iz perspektive pozitivnih obveza države, pustiti žrtve nasilja u obitelji da na vlastitu inicijativu nastave kazneni progon počinitelja bez ikakve pomoći države.

2. Ocjena Suda

43. Sud smatra da je pitanje djelotvornosti privatnog progona za čine nasilja u obitelji počinjene protiv podnositeljice zahtjeva usko povezano s tvrdnjom podnositeljice zahtjeva da domaća tijela nisu učinkovito ispunila svoje pozitivne obveze temeljem Konvencije. Sud stoga nalazi da Vladin prigovor koji se odnosi na iscrpljivanje domaćih pravnih sredstava treba spojiti s osnovanošću.

44. Sud je utvrdio kako zahtjev nije nedopušten u smislu članka 35. stavka 3. točke a. Konvencije. Primjećuje i da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

45. Podnositeljica zahtjeva tvrdila je da su državna tijela trebala uvesti učinkovite postupke koji bi omogućili kazneni progon i kažnjavanje slučajeva nasilja u obitelji počinjenih protiv nje. Istaknula je kako nije bilo sumnje da su čini kojima je bila podvrgnuta od strane B.B. predstavljale kazneno djelo. Međutim, daljnji kazneni progon ukinut je zbog manjkavog domaćeg okvira koji, nakon stupanja na snagu Kaznenog zakona iz 2011. godine, više nije propisivao kazneno djelo nasilja u obitelji. Prema njezinu mišljenju, to je rezultiralo banaliziranjem čini obiteljskog nasilja, čime je njihov progon bio moguć samo u kontekstu prekršajnog prava. Štoviše, podnositeljica zahtjeva smatrala je da država nije osigurala adekvatan prijelaz na novi kazneno-pravni okvir koji se odnosi na nasilje u obitelji kako bi se omogućilo okončanje kaznenih predmeta obiteljskog nasilja koji su bili u tijeku. Kao posljedica toga, nije bila u položaju čak ni pokrenuti prekršajni postupak jer su istekli svi relevantni zakonski rokovi zastare. Stoga joj je bio uskraćen bilo kakav oblik pravne zaštite od obiteljskog nasilja kojem je bila podvrgnuta.

46. Vlada je tvrdila kako je postojala prijeka potreba za reformama progona nasilja u obitelji kako je predviđeno Kaznenim zakonom iz 1997. godine. Posebice, članak 215.a Kaznenog zakona iz 1997. godine bio je neodređen i dvosmislen, te je stoga otvarao pitanje pravne sigurnosti u svojoj primjeni. Štoviše, otvorio je mogućnost dupliciranja kaznenih i prekršajnih postupaka za iste slučajeve nasilja u obitelji, čime je otvoreno pitanje iz perspektive načela *ne bis in idem*, kako je definirano u sudskoj praksi Suda. Vlada je nadalje naglasila da, iako je Kaznenim zakonom iz 2011. godine ukinuto zasebno kazneno djelo nasilja u obitelji, kontinuitet kaznenopravne odgovornosti bio je osiguran kažnjavanjem djela nasilja u obitelji kao težih oblika drugih kaznenih djela, od kojih je većina podlijegala javnom progonu. Prema mišljenju Vlade, u predmetu o kojem je riječ podnositeljici zahtjeva pružena je djelotvorna mogućnost da nastavi

privatni kazneni postupak protiv B.B., ali nije iskoristila tu mogućnost. Vlada je stoga smatrala da ne postoji ništa što upućuje na neprimjerenost domaćeg pravnog okvira za zaštitu žrtava obiteljskog nasilja iz perspektive pozitivnih obveza države iz Konvencije.

2. Ocjena Suda

47. Uvodno, Sud primjećuje da je podnositeljica zahtjeva iznijela vjerodostojne tvrdnje da je B.B. tijekom nekoliko godina predstavljao prijetnju njezinu fizičkom integritetu i dobrobiti te da ju je doista više puta napao (vidjeti odlomak 10. gore). S obzirom na te činjenice, Sud nalazi da pozitivne obveze državnih tijela da odgovarajuće odgovore na navode o nasilju u obitelji protiv podnositeljice zahtjeva mogu nastati na temelju dvaju članaka Konvencije na koje se poziva, točnije članka 3. i 8. Međutim, s obzirom na svoju sudsku praksu u tom pogledu (vidjeti predmete *Bevacqua i S. protiv Bugarske*, br. 71127/01, odlomak 79., 12. lipnja 2008., i *A protiv Hrvatske*, br. 55164/08, odlomak 57., 14. listopada 2010.), Sud smatra da se prigovor podnositeljice zahtjeva treba ispitati na temelju članka 8. Konvencije.

(a) Opća načela

48. Sud je u više navrata bio dužan ocijeniti je li odgovor domaćih tijela na obiteljsko nasilje bio u skladu s pozitivnim obvezama iz članka 8. Konvencije prema podnositelju zahtjeva/žrtvi navedenog nasilja. Mjerodavna načela kojima se povodi ta ocjena detaljno su opisana u predmetu *Irene Wilson protiv Ujedinjenog Kraljevstva* ((odl.), br. 10601/09, odlomak 37., 23. listopada 2012., s daljnjim upućivanjima u odlomcima 39.-46.). Ta načela su sljedeća:

„- Iako je primarni cilj članka 8. zaštita pojedinca od proizvoljnog postupanja javnih tijela, postoje uz to pozitivne obveze svojstvene djelotvornom „poštovanju” privatnog i obiteljskog života. Te obveze mogu uključivati donošenje mjera u području odnosa među osobama. Djeca i ostale ugrožene osobe posebice imaju pravo na učinkovitu zaštitu.

- Koncept „privatnog života” uključuje fizički i psihološki integritet osobe. Temeljem članka 8. države imaju obvezu zaštititi fizički i psihološki integritet osobe od drugih osoba. U tu svrhu trebaju zadržati i primjenjivati u praksi odgovarajući pravni okvir koji pruža zaštitu od čini nasilja od strane privatnih osoba.

- Žrtve obiteljskog nasilja osobito su ranjive i potreba za aktivnim sudjelovanjem države u njihovoj zaštiti naglašena je u brojnim međunarodnim instrumentima (vidjeti odlomke 35.-36. gore).

- Zadatak Suda nije da sebe zamijeni nadležnim domaćim tijelima u određivanju najprikladnijih metoda za zaštitu pojedinaca od napada na njihov osobni integritet, nego da sukladno Konvenciji preispita odluke koje su ta tijela donijela u izvršavanju svojih diskrecijskih ovlasti.”

(b) Primjena tih načela na ovaj predmet

49. S obzirom na gore navedenu dužnost države na temelju članka 8. da zadrži i primjeni u praksi odgovarajući pravni okvir koji pruža zaštitu od nasilja u obitelji, Sud mora najprije ispitati postojanje i primjerenost pravnih mehanizama za zaštitu od nasilja u obitelji u domaćem pravnom poretku, a zatim način njihove primjene u praksi (vidjeti, *mutatis mutandis*, predmet *Eremia protiv Republike Moldavije*, br. 3564/11, odlomak 56., 28. svibnja 2013.).

50. Što se tiče primjerenosti pravnog okvira za zaštitu od nasilja u obitelji, Sud primjećuje da postoji zajedničko razumijevanje u relevantnim međunarodnim materijalima da su sveobuhvatne pravne i druge mjere neophodne kako bi se žrtvama nasilja u obitelji pružila učinkovita zaštita (vidjeti relevantne materijale navedene u gore citiranom predmetu *Opuz*, odlomci 72.-86.). Te mjere posebice uključuju kažnjavanje nasilja u obitelji pružanjem djelotvornih, razmjernih i odvrćajućih sankcija (vidjeti odlomke 35.-36. gore).

51. Sud je već u više navrata presudio da obveza države u slučajevima koji uključuju djela nasilja u obitelji obično zahtijeva od države da donese odgovarajuće pozitivne mjere na području kaznenopravne zaštite. Privođenje pravdi počinitelja nasilnih djela uglavnom služi tome da se osigura da takva djela ne ostanu zanemarena od strane mjerodavnih tijela te da se pruži djelotvorna zaštita od njih (vidjeti gore citirani predmet *A. protiv Hrvatske*, odlomak 67.; predmet *Valiulienė protiv Litve*, br. 33234/07, odlomak 71., 26. ožujka 2013.; i gore citirani predmet *Eremia*, odlomak 57).

52. U ovome predmetu, navodi podnositeljice zahtjeva o neprimjerenosti hrvatskog pravnog okvira za zaštitu od nasilja u obitelji odnose se na činjenicu da je Kaznenim zakonom iz 2011. ukinut kazneni progon obiteljskog nasilja kao zasebnog kaznenog djela (vidjeti odlomak 22. gore). To je dovelo do obustave kaznenog postupka protiv B.B., zbog čega je kod podnositeljice zahtjeva potaknulo percepciju o nekažnjivosti u odnosu na navode o obiteljskom nasilju (vidjeti odlomak 16. gore).

53. Sud primjećuje da su zakonske izmjene i dopune uvedene Kaznenim zakonom iz 2011. godine bile primjenjive samo dok izmjenama i dopunama Kaznenog zakona iz 2015. godine nije ponovno uvedeno zasebno kazneno djelo nasilja u obitelji koje je prvotno postojalo u Kaznenom zakonu iz 1997. godine (vidjeti odlomke 20., 24.-25. gore). U takvim okolnostima Sud ponavlja da, ne zanemarujući pritom opći kontekst predmeta, u postupku koji se pokreće na temelju pojedinačnog zahtjeva, mora ograničiti svoju pozornost, koliko je to moguće, na pitanja koja su postavljena u konkretnom predmetu pred njim (vidjeti, na primjer, predmet *Guzzardi protiv Italije*, 6. studenoga 1980., odlomak 88., Serija A br. 39). Prema tome, zadatak je Suda je preispitati, na temelju Konvencije, postojanje i primjerenost pravnih mehanizama za zaštitu od nasilja u obitelji relevantnih za predmet podnositeljice zahtjeva.

54. S tim u vezi, Sud primjećuje da, iako je Kaznenim zakonom iz 2011. godine ukinuto zasebno kazneno djelo nasilja u obitelji, propisano je da slučajevi nasilja u obitelji predstavljaju teži oblik brojnih drugih kaznenih djela, koje je podvrgnuo javnom kaznenom progonu. Posebice, kako je relevantno za ovaj predmet, kažnjavano je prijeteeće ponašanje i uzrokovanje tjelesnih ozljeda unutar obitelji ili bliskoj osobi kao teži oblici općih kaznenih djela prijeteećeg ponašanja i uzrokovanja tjelesnih povrede na temelju članaka 117. i 139., zbog čega podliježu javnom kaznenom progonu (vidjeti odlomke 21. i 22. gore).

55. Kazneni zakon iz 2011. godine time je pružao mogućnost učinkovitog progona i, ako je primjereno, kažnjavanja takvog nasilja protiv podnositeljice zahtjeva stvaranjem kontinuiteta kaznene zabrane prethodno predviđene člankom 215.a Kaznenog zakona iz 1997. godine (vidjeti odlomak 20. gore). Štoviše, takav kazneno-pravni okvir bio je nadopunjen sveobuhvatnim mehanizmima zaštite žrtava nasilja u obitelji koji postoje u prekršajnom pravu, građanskom pravu i drugim politikama Vlade (vidjeti odlomke 31.-34. gore; i usporediti s gore citiranim predmetom *Bevacqua i S.*, odlomak 81.).

56. Sud primjećuje kako se čini da se pravno rješenje predviđeno Kaznenim zakonom iz 2011. godine protivnim relevantnim međunarodnim standardima. Na primjer, Istanbulska konvencija zahtijeva da se namjerno nasilno ponašanje unutar obitelji kazni, ali ne obvezuje države da uvedu specifične odredbe koje kažnjavaju ponašanje opisano u toj Konvenciji (vidjeti odlomak 37. gore). Međutim, zahtijeva da se određeni oblici nasilja u obitelji predvide bilo kao sastavni element pojedinog kaznenog djela ili kao otegotna okolnost u određivanju kazne za druga kaznena djela utvrđena Konvencijom (vidjeti odlomke 36.-37. gore). S tim u vezi treba napomenuti da se relevantna domaća praksa razlikuje i da države imaju različite pristupe kažnjavanju nasilja u obitelji u svojim pravnim sustavima (vidjeti odlomke 38.-39. gore).

57. Sud je u svojoj sudskoj praksi već prihvatio da različita zakonodavna rješenja mogu ispuniti uvjet primjerenosti pravnih mehanizama za zaštitu od nasilja u obitelji u području kaznenog prava, ukoliko su predviđala učinkovitu zaštitu od slučajeva nasilja u obitelji. Posebice, smatrao je da su moldavska tijela uspostavila zakonodavni okvir koji im omogućava da poduzmu mjere protiv osoba optuženih za nasilje u obitelji, propisujući posebna kaznena djela za čine nasilja protiv članova vlastite obitelji (vidjeti gore citirani predmet *Eremia*, odlomak 57., i predmet *Mudric protiv Republike Moldavije*, br. 74839/10, odlomak 48., 16. srpnja 2013.). Međutim, s obzirom na Rumunjsku i Litvu, također je smatrao da je kažnjavanjem nasilja u obitelji kao težeg oblika drugih kaznenih djela nasilne prirode domaći zakonski okvir pružio odgovarajuću zaštitu od nasilja u obitelji (vidjeti predmet *E.M. protiv Rumunjske*, br. 43994/05,

odlomak 62., 30. listopada 2012., i gore citirani predmet *Valiulienė*, odlomak 78.).

58. Gore navedeni nalazi u skladu su s dobro utvrđenim stajalištem Suda kako njegova uloga nije da zamijeni domaća tijela i da umjesto njih iz širokog raspona mogućih mjera odabere one koje bi se mogle poduzeti kako bi se osiguralo poštovanje njihovih pozitivnih obveza iz Konvencije. Slijedom navedenog, s obzirom na gore navedena razmatranja, Sud nalazi da je Kazneni zakon za 2011. godinu, nadopunjen drugim sveobuhvatnim mjerama zaštite od nasilja u obitelji (vidjeti odlomke 54.-55. gore), previđao odgovarajući zakonodavni okvir u hrvatskom pravu koji osigurava učinkovite kazneno-pravne mehanizme zaštite od nasilja u obitelji u mjerodavno vrijeme.

59. Međutim, na temelju članka 19. Konvencije i na temelju načela da je svrha Konvencije jamčiti prava koja nisu teorijska ili iluzorna, već su praktična i djelotvorna, Sud je dužan osigurati da se obveza države da zaštiti prava osoba pod njezinom nadležnošću primjereno ispuni u praksi (vidjeti, na primjer, gore citirani predmet *Opuz*, odlomak 165.; predmete *Hajduová protiv Slovačke*, br. 2660/03, odlomak 47., 30. studenoga 2010., i *Rumor protiv Italije*, br. 72964/10, odlomak 59., 27. svibnja 2014.). Sud će stoga sada ispitati je li način na koji su se kaznenopravni mehanizmi provodili u ovome predmetu bio manjkav do te mjere da predstavlja povredu pozitivnih obveza tužene države iz Konvencije na temelju članka 8. Konvencije (vidjeti odlomak 49. gore; vidjeti također gore citirani predmet *Valiulienė*, odlomak 79.).

60. Sud na početku primjećuje da u okolnostima ovoga predmeta, kada je domaćim pravom predviđen javni kazneni progon, nije na Sudu da nagađa o tome je li kaznena prijava podnositeljice zahtjeva trebala biti provedena putem privatnog progona (usporediti s gore citiranim predmetom *Valiulienė*, odlomak 85.). Sud stoga odbija Vladin prigovor koji je prethodno spojio s osnovanošću (vidjeti odlomak 43. gore). Stoga se ograničava i primjećuje da nadležno državno odvjetništvo nije razmotrilo reklasifikaciju optužbi protiv B.B. kao kaznenih djela iznošenja ozbiljnih prijetnji i uzrokovanja tjelesnih ozljeda članu obitelji temeljem članaka 117. i 139. Kaznenog zakona iz 2011. godine (vidjeti odlomke 22. i 29. gore). Također primjećuje da je nadležni kazneni sud obustavio postupak protiv njega povodom optužbi za nasilje u obitelji temeljem članka 215.a Kaznenog zakona iz 1997. godine, bez razmatranja mogućnosti nastavka postupka temeljem Kaznenog zakona iz 2011. godine uspostavom kontinuiteta inkriminacije sukladno novim odredbama kaznenog zakona kako se to zahtijeva temeljem mjerodavnog domaćeg prava (vidjeti odlomke 26. i 29. gore) i uzimajući u obzir zahtjeve članka 7. Konvencije (vidjeti predmet *Rohlena protiv Češke Republike* [VV], br. 59552/08, odlomci 62., 70.-72., ESLJP 2015).

61. Domaća tijela time su uzrokovala situaciju u kojoj nadležni sud nikada nije utvrdio okolnosti navodnog nasilja u obitelji protiv podnositeljice zahtjeva, što je praktički rezultiralo nekažnjavanjem B.B.

62. Prema mišljenju Suda, postupanje domaćih tijela u ovome predmetu, zajedno s načinom provedbe kaznenopravnih mehanizama, bilo je manjkavo do te mjere da predstavlja povredu pozitivnih obveza tužene države iz Konvencije o što se tiče navoda podnositeljice zahtjeva o nasilju u obitelji.

63. Sud stoga nalazi da je došlo do povrede članka 8. Konvencije.

II. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

64. Člankom 41. Konvencije propisano je sljedeće:

„Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravičnu naknadu povrijeđenoj stranci.”

A. Šteta

65. Podnositeljica potražuje 10.000 eura (EUR) na ime neimovinske štete.

66. Vlada smatra da je zahtjev podnositeljice zahtjeva pretjeran, neosnovan i nepotkrijepljen.

67. Uzimajući u obzir sve okolnosti ovoga predmeta, Sud prihvaća da je podnositeljica zahtjeva pretrpjela neimovinsku štetu koja ne može biti nadoknađena samo utvrđenjem povrede. Odlučujući na pravičnoj osnovi, Sud podnositeljici zahtjeva dosuđuje iznos od 7.500 EUR na ime neimovinske štete.

B. Troškovi i izdaci

68. Podnositeljica zahtjeva također je potraživala 16.625 hrvatskih kuna (HRK) na ime troškova i izdataka nastalih pred ovim Sudom.

69. Vlada je smatrala da su potraživanja podnositeljice zahtjeva nepotkrijepljena i pretjerana.

70. Prema sudskoj praksi Suda podnositelj zahtjeva ima pravo na naknadu svojih troškova i izdataka samo ako je dokazano da su stvarno i nužno nastali i bili razumni glede iznosa. Uzimajući u obzir dokumente koje ima u posjedu i prethodno navedene kriterije, kao i iznos na koji odvjetnik podnositeljice zahtjeva ima pravo na ime odobrene pravne pomoći (850 EUR), Sud smatra razumnim dosuditi iznos od 115 EUR, uz sav porez koji bi podnositeljici zahtjeva mogao biti zaračunat u pogledu njezinih troškova i izdataka pred ovim Sudom.

C. Zatezne kamate

71. Sud smatra primjerenim da se stopa zatezne kamate temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna poena.

IZ TIH RAZLOGA SUD JEDNOGLASNO

1. *Spaja* Vladin prigovor koji se odnosi na iscrpljenje domaćih pravnih sredstava s osnovanošću, te ga odbija;
2. *Utvrđuje* da je zahtjev dopušten;
3. *Presuđuje* da je došlo do povrede članka 8. Konvencije;
4. *Presuđuje*
 - (a) da tužena država treba isplatiti podnositeljici zahtjeva, u roku od tri mjeseca od dana konačnosti presude, na temelju članka 44. stavka 2. Konvencije, sljedeće iznose koje je potrebno preračunati u hrvatske kune prema tečaju važećem na dan isplate:
 - (i) 7.500 EUR (sedam tisuća i petsto eura), na ime neimovinske štete, uvećanih za sve poreze koji bi se mogli zaračunati;
 - (ii) 115 EUR (sto petnaest eura) na ime troškova i izdataka, uvećano za sve poreze koje bi se podnositeljici zahtjeva mogli zaračunati;
 - (b) da se od proteka prethodno navedena tri mjeseca do namirenja na prethodno spomenute iznose plaća obična kamata prema stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna poena;
5. *Odbacuje* preostali dio zahtjeva podnositeljice za pravičnom naknadom.

Sastavljeno na engleskom jeziku i otpravljeno u pisanom obliku 11. srpnja 2017. godine sukladno pravilu 77., stavicima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Stanley Naismith
Tajnik

Robert Spano
Predsjednica

Prijevod, lekturu i pravnu redakciju napravila prevoditeljska agencija „Ciklopea“ d.o.o. Zagreb. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava nije odgovoran za točnost prijevoda i sadržaja.